

Kenneth Isaksen Drageid

Museumsformidling som katalysator for klimahandling

En analyse av Klimahusets hovedutstilling

Bacheloroppgave i arkiv- og samlingsforvaltning

Veileder: Christina Ådland Næss

Mai 2023

Kenneth Drageid

Kenneth Isaksen Drageid

Museumsformidling som katalysator for klimahandling

En analyse av Klimahusets hovedutstilling

Bacheloroppgave i arkiv- og samlingsforvaltning
Veileder: Christina Ådland Næss
Mai 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for lærerutdanning

NTNU

Kunnskap for en bedre verden

Forord

Takk til min veileder Christina Ådland Næss for god veiledning, med tilbakemeldinger, kommentarer og tips til litteratur som har vært med på å løfte oppgaven min til et høyere nivå.

Vi kan alle bruke stemmene våre til å katalysere handling ved å fortelle alle vi kjenner hvordan klimaendringene påvirker oss alle, og hva vi kan gjøre sammen for å bidra til endringer – Katherine Hayhoe, professor ved Texas Tech University. (Klimaboken, 2022, s. 52).

Sammendrag

Det later til å være et gap mellom tilgjengelig informasjon og faglig kunnskap i offentligheten om de menneskeskapte klimaendringene, og graden av handling hos den enkelte i samfunnet. Denne oppgaven bruker utstillingsanalyse, teori om klimaformidling og teori om klimahandling for å undersøke hvordan ett museum kan brukes som arena for å engasjere folk slik at de bidrar til klimaløsningene

Abstract

There seem to be a gap between the available public information and the public's understanding of anthropogenic climate change and the level of individual climate action in society. This study employs exhibition analysis, climate communication theory, and climate action theory to examine how a museum can be utilized as a platform to engage people in contributing to climate solutions

Innhold

Forord	1
Sammendrag	2
Abstract	2
1.0 Innledning.....	4
2.0 Bakgrunn	4
2.1 Vær, klima, globaloppvarming og menneskeskapte klimaendringer	4
2.2 Fra natur og miljø til klima i museet – den historiske konteksten.....	5
3.0 Formidling	7
3.1 Formidling i museet.....	7
3.2 Klimaformidling i museet.....	8
3.3 Utfordringer med klimaformidling	8
4.0 Mangel på handling	9
4.1 Mangel på handling – En generell oversikt	9
4.2 Mangel på handling – En klimapsykologisk forklaring	10
4.3 Individuell handling, sosial forandring.....	12
4.4 Fra klimaendring til klimakrise – Om begrepet «klimakrisa».....	12
3.0 Metode og case.....	13
3.1 Utstillingsanalyse.....	13
3.2 Klimahuset.....	14
3.3 Klassifisering av utstillingen	14
3.4 «Vi står i det nå».....	16
3.4.1 Innledende – Sone 2 og sone 3.....	17
3.4.2 Klimaendringer	18
3.4.3 Konsekvenser	21
3.4.4 Løsninger	22
4.0 Analyse og diskusjon	23
Avslutning	26
Referanseliste	28
Litteratur	28
Figurer:	31
Bilder:	31

1.0 Innledning

For meg fremstår gapet mellom mengden med tilgjengelig informasjon og faglig kunnskap om menneskeskapte klimaendringer, og den manglende graden av handling hos mange som merkelig. Derfor ville jeg se nærmere på dette i en kombinasjon med museumsinstitusjonen. Museene har som kunnskapsforvalter og samfunnsinstitusjon generelt stor tillitt og respekt i vårt samfunn. Dermed ville jeg se på hvordan museene kunne bidra til å fart på folks bidrag til klimaløsningene, da gjennom å se disse hva som hindrer handling, og hvordan man kan bruke museums formidling, representert ved museumsutstillinger, til å snu trenden og få aktivisert folk til handling. Det er få museumsutstillinger i Norge som direkte tar for seg klimaendringer som hovedtematikk. Valget falt dermed på Klimahuset og hovedutstillingen *Vi står i det nå*, da hele utstillingen hos dem tar for seg klima og klimaendringer.

Den konkretiserte problemstillingen for prosjektet er: «Hvordan forsøker Klimahusets hovedutstilling *Vi står i det nå* å få folk til å engasjere seg og bidra til klimaløsningene?» Problemstillingen skal løses gjennom en utstillingsanalyse av Klimahusets hovedutstilling.

2.0 Bakgrunn

I dette kapittelet kommer først ta en kort begrepsforklaring av begreper som er tilknyttet klimatematikken. Dernest skal jeg vise at miljøvern og naturvern ikke er noe nytt i museenes virksomhet, og at det er en historisk rød tråd fra formidling av naturvern og miljøvern til formidling av *klimaendringer* i museene. Deretter skal jeg kort si litt om klimaformidling i museet, før jeg kommer innom vanskeligheter ved dette.

2.1 Vær, klima, globaloppvarming og menneskeskapte klimaendringer

Begrepet *vær* sikter til atmosfæriske betingelser over kortere tid, som f.eks. regn, vind, snø, skyer og tordenvær. *Klima* refererer til langsiktige gjennomsnitt av globale eller regionale temperaturer, fuktighet og nedbørsmønstre. Som regel måles klima i perioder på minst 30 år (NASA, 2023). Når man sier *global oppvarming* siktes det til den langsiktige oppvarmingen av jordas overflate, som har skjedd på grunn av menneskelig aktivitet som har blitt observert siden den preindustrielle perioden – der startpunktet settes et sted mellom 1850 og 1900 (NASA, 2023; Bjærke og Kverndokk, 2022, s.12-13). *Klimaendringer* er langsiktige endringer i de gjennomsnittlige værmønstrene som utgjør det lokale, regionale og globale

klimaet. *Menneskeskapte klimaendringer* er klimaendringer som har skjedd på grunn av den observerte globale oppvarmingen (NASA, 2023). Klimaendringer er og har vært en del av klodens naturlige syklus, men menneskelig aktivitet har fremskyndet og akselerert dem (Samset, 2021, s.70-76).

2.2 Fra natur og miljø til klima i museet – den historiske konteksten

Ifølge St.meld. nr. 22 (1999-2000) – *Kjelder til kunnskap og oppleving* har museumsarbeid hatt en kobling til miljøvern like lenge som miljøvern har eksistert som samfunnstema (s. 89).

Ivar Hernes skrev i 1972 i et jubileumsskrift i forbindelse med hundreårsjubileet til Tromsø Museum at naturvern, kulturvern og miljøvern er oppgaver som i betydelig grad har utspring i og er knyttet til museene (Hernes, 1972, s. 205). Olav Gjærevoll tidligere professor i botanikk, verdens første miljøvernminister og direktør ved forløperen til NTNU Vitenskapsmuseet (Hirsti, 2022; Stortinget, 2021) forteller i samme skriftet at det var særlig ved museene man registrerte landets naturkomponenter. Det var der man først oppdaget at vi utarmet vår natur. Videre skriver Gjærevoll at samspillet mellom alt levende i vår natur og de fysiske omgivelsene lange har vært kjent for biologene, men at det er først nå det er i ferd med å bli en allmenn erkjennelse (Gjærevoll, 1972, s. 220). Den siste innsikten fra Gjærevoll kan nok være en del av forklaringen på hvorfor det er vanskelig å finne naturvern og miljøvern nevnt før dette. At svaret ligger i at det var kun i fagkretser problematikken var aktuell på daværende tidspunkt, og tematikken ennå ikke hadde fått sitt fulle utspring i den norske offentligheten.

I St.meld. nr. 93 «Om Museumssaken» (1971-1972) som omhandler bl.a. museenes organisering og finansiering, kommenterer Kommunaldepartementet at det vitenskapelige arbeidet ved museene at det bør styrkes. De mener at museene bør ha en mer aktiv rolle som kulturformidler i samfunnet og bidra til økt kunnskap om *kulturvern*. Departementet viser til at kulturvern også omfatter naturvern (s. 3,14). Guro Jørgensen kommenterer i sin doktorgradsavhandling *Saker som beveger* at dette innspillet rommer en oppfatning om at folk flest burde kunne noe om naturvern så vel som kulturvern (2021, s. 160). Jørgensen sier at etter stortingsmeldingen fikk naturvern og artenes betydning for et helhetlig miljø en synligere posisjon i diskursen om den nye kulturpolitikken, likevel var det ikke før i 1986 at naturvern ble fullt ut likestilt med kulturvern i museumsdokumentene (2021, s. 162, 187).

Bergsveinn Þórsson sin doktorgradsavhandling *Assembling the Athropocene* gir en

grov oversikt over hvordan klima kommer på dagsorden i museene internasjonalt. Þórsson trekker fram boken *Silent Spring* fra 1962 skrevet av den amerikanske marinbiologen Rachel Carson som en sterk innflytelse for begynnelsen av og fremveksten av miljøbevegelsen på 1960 og 70-tallet. (Þórsson, 2019, s. 16). Boken omhandler bruken av pesticider og skadene det har på det økologiske kretsløpet (Simensen, 2022). Inspirert av boken åpnet det svenske naturhistoriske museet i Stockholm i 1966 utstillingen *Are we poisoning nature?* som tok for seg kjemisk forurensning, med utgangspunkt i museets egen forskning (Þórsson, 2019, s. 17).

Fra 70-tallet og opp til 1990-tallet fikk den stigende andelen karbondioksid i atmosfæren en økende interesse fra vitenskapen. På tross av dette stod ikke temaet særlig høyt på agendaen da FN i 1972 arrangerte sin første miljøkonferanse i Stockholm i 1972 (Þórsson, 2019, s. 24). Faktisk så eksisterte det på slutten av 70-tallet i offentligheten en alternativ teori om at vi stod overfor en ny fremtidig istid, framveksten av dette var mediadrevet. I selve fagmiljøet så var konsensusen at verden skulle bli ytterligere varmere (Peterson, Connolley og Fleck, 2008).

Økende CO₂-utslipp stod heller ikke høyt på agendaen i Norge når det gjaldt museenes fokus og virksomhet. I teksten «Museene mot år 2000» fra 1988 forteller museumsmannen John Aage Gjestrum at mennesker på 2000-tallet vil ha ett stort problem som består i å redde seg selv og kloden fra miljøforgiftning og atomkrig (1988, s. 14). Gjestrum omtaler ikke den økende andelen CO₂ i atmosfæren. Sosialantropologen Thomas Hylland Eriksen sier i et bidrag til boken *Kollaps – på randen av fremtiden* at 80-talles offentlighet ikke var preget av utbredt miljøfrykt – da det var «jappetid» og fokuset var økonomisk vekst og teknologiske innovasjoner. Da Brundtlandkommisjonen sluttrapport *Vår felles fremtid* kom på slutten av 80-tallet med begrepet *bærekraftig utvikling*, ble miljøtenkning løftet opp fra subkulturene til mainstream tankegang. Hylland Eriksen skriver også at først på 90-tallet ble bekymringene for planetens fremtid gjeldende igjen. Da med ny kunnskap om menneskeskapte klimaendringer, om betydningen av bruken av fossilt brennstoff og økonomisk vekst (Eriksen, 2018, s. 25).

I 1992 finner man det som Þórsson betegner som et tidlig eksempel på museers involvering i undervisning relatert til klimaendring. Da åpnet utstillingen *Global Warming: Understanding the Forecast* ved American Museum of Natural History. Utstillingen var et resultat av at man så en mulighet til å ta for seg tematikken etter en økning i antall diskusjoner og debatter om klimaendring som følge av den nedbørsfattige og varme sommeren i 1988 (Þórsson, 2019, s. 24).

Den tidligste formidlingsvirksomheten i museene som omhandlet global oppvarming

og klimagasser var basert på å øke forståelsen omkring klimaendring og forklare vitenskapen. Utover 2000-tallet når tematikken fikk større plass i den offentlige debatten økte folks kunnskap om tematikken. Da endret museene sin tilnærming og inkluderte den sosiale og kulturelle dynamikken i formidlingen. De la til et lag med affektiv og personlig tilnærming i tillegg til ren formidling av informasjon og vitenskap angående klimaendring (Pórrsson, 2019, s. 25, 28). Med økt generell kunnskap i offentligheten angående tematikken kunne en utforske de nåværende og fremtidige innvirkningene av klimaendring på det menneskelige samfunnet.

3.0 Formidling

3.1 Formidling i museet

Å kun se på museer som institusjoner som utdanner besøkende gjennom lærende utstillinger er problematisk. John Falk og Lynn Dierking skriver i boken *The Museum Experience Revisited* at det er ingen garanti at museumsbesøkende vil lese, prøve eller trykke på alt de møter i en museumsutstilling, det er den besøkende som skaper sin egen opplevelse. Hver besøkendes opplevelse er unik ut fra hens personlige og sosiokulturelle trekk som styrer hens interaksjon med utstillingen (2013, s. 105, 108). Men man kan «guide» den besøkendes interaksjon med utstillingen. F.eks. så liker folk å manipulere ting ikke bare se på dem, flere museer har innarbeidet dette, det har også Klimahuset (2013, s. 110).

Lange tekstplansjer er drepende for utstillingsopplevelsen, dermed må museene balansere mellom å være underholdende og lærende for å ikke miste den besøkende. Falk og Dierking sier at erfarne museumsgjengere leser plansjer for å tilfredsstille en nysgjerrighet eller besvare spesifikke spørsmål (2013, s. 112, 114, 116 118). Gjennom å stille spørsmål i utstillingen må den besøkende orientere seg i den aktuelle delen om hen ønsker å finne svar på spørsmålet. Selv om den besøkende legger opp sin egen opplevelse er det likevel mulig å *nudge* den besøkende mot ting museet tenker den besøkende burde få med seg, eller se litt nærmere på ved bruk av spørsmål og/eller ting som den besøkende kan manipulere.

Digitale media finnes nå i de fleste museumsutstillinger, men fåtallet oppsøker museer kun pga. av dem alene. De er likevel blitt en viktig del av interaktiviteten i museet. De er særlig viktige for unge voksne og ungdommer – grupper som er erfarne med teknologi. Bruken av dem kan være med på å øke museets tilgjengelighet, ved at de bidrar til forståelsen eller tolkningen av spesifikke ideer for den besøkende. Bruken av digitale medier er ikke helt

problemfri, da det krever god planlegging slik at de er innrettet mot utstillingen. De må også være intuitive nok til at besøkende kan forstå dem på egenhånd (2013, s. 118-119, 124-125).

3.2 Klimaformidling i museet

I en lederkommentaren *Museums and Public Climate Action* publisert i Journal of Museum Education tar Sarah Sutton og Cynthia Robinson for seg museenes formidling av klimaendringer. De anser debatten om eksistensen av menneskeskapte klimaendringer som ferdig diskutert, da folk flest vedkjenner seg de menneskeskapte klimaendringenes eksistens. De mener i tillegg at den gjenværende gruppen ikke vil endre sine oppfatninger på kort sikt. Derfor mener Sutton og Robinson at museene ikke lengre burde fokusere på kun kunnskapsformidling av klima og klimaendringer, i stedet burde de en annen tilnærming. Sutton og Robinson tenker at løsningen ligger i å utforme utstillingene slik at de aktiverer folk, organisasjoner, myndigheter og ledere til å aktivt snakke om effekten av klimaendringer, og at de foretar seg handlinger som skal hindre videre utvikling av de menneskeskapte klimaendringer (Sutton og Robinson, 2020).

3.3 Utfordringer med klimaformidling

Formidling av vitenskapen omkring menneskeskapte klimaendringer inneholder en rekke *drivere* og *hindringer*, både på en generelt plan og i museumsformidlingen. Å formidle den vitenskapelige usikkerheten er et av disse momentene. Man må få frem at modellene er preget av usikkerhet. Det er ikke sikkert at temperaturstigningen eller havstigningen vil skje innafor modellenes tidsspenn. Årsaken til at det er viktig å få frem usikkerheten handler om å bevare folks tillitt til forskningen og forskerne (Lackner et al., 2018, s.234). Det handler for museenes del om å bevare den tilliten de forvalter som kunnskapsformidlere. Forsvinner tillitten til museene eller forskningen har de liten verdi utenfor sin egeneksistens.

Et annet problem handler om å forenkle vitenskapen slik at den er tilpasset et publikum eller en målgruppe. Førsteamanuensis i retorikk Mika Hietanen mener én fremgangsmåte er å bruke analogier, f.eks. ved å sammenlikne klimaendringsprosesser med andre prosesser som publikum kjenner til fra før. Det er med på å gjøre store komplekse prosesser enklere og mer forståelige (Lackner et al., 2018, s. 234-235; Rees og Filo, 2018, s. 322-323). En større utfordring er at klimaendringene ikke treffer likt, det er forskjell både lokalt, regionalt og globalt. Noen vil rammes hardere enn andre, men samtidig vil de rammes på andre måter. Dette kan være utfordrende for formidleren (Lackner et al., 2018, s. 235-236;

Rees og Filo, 2018, s. 321).

Lackner et al. viser til at å engasjere til handling kun gjennom formidling av uendelige mengder med informasjon og fakta om klimaendringene med konsekvensene og innvirkningene av dem er ganske så nytteløst. De mener man må appellere til det følelsesmessige spekteret. En felle her er å tro at man kan skremme til handling, det fungerer ikke (2018, s. 236-237). For ifølge McGhie, Mander og Underhill er det en sammenheng mellom hvordan man informerer om et tema via en «historie», mottakerens emosjonelle tilstand som følge av formidlingen, påvirkningen på motivasjonen og mottakerens personlige og hverdagslige valg. De trekker frem medias bruk av kraftfulle representasjoner med bilder og narrativer som fokuserer på det ekstreme. Representasjonene er uforglemmelige for de som ser dem, men representasjonene er med på å skape tilbakeholdenhet og reduksjon i engasjement omkring de formidlede temaene. Det leder igjen til redusert handlingsvilje (2018, s. 330).

4.0 Mangel på handling

Det er mange som har prøvd å forklare gapet mellom den mengden informasjon og kunnskap vi har tilgang til, og den generelle mangelen på handling hos mennesker. I dette kapitlet skal jeg først se litt generelt om hva de ulike tilnærmingene sier, før jeg skal trekke frem klimapsykologen Per Espen Stoknes og hans forklaringsmodell.

4.1 Mangel på handling – En generell oversikt

I boken *Living in Denial* skriver sosiologen Kari Marie Nordgaard om noen av årsakene til gapet mellom informasjon og handling. Pessimistiske fremtidsscenario er en forklaring, fordi det er begrenset hvor lenge et menneske orker å eksponeres for det. Andre nevner at mer kunnskap leder til at man føler mindre ansvar for det som skjer. Noen studier hentyder til at når folk innser det ikke finnes lette løsninger gir de problemene mindre oppmerksomhet. Da fokuseres det kun på det de *tror* de kan gjøre noe med (Vetlesen og Henriksen, 2022, s. 27-28).

Sosialpsykologen Robert Gifford viser til eksistensen av strukturelle barrierer, f.eks. lite klimavennlig infrastruktur som forklaring på mangelen av handling (Madsen, 2018, s.87). Økopsykologien fremhever fremmedgjøringen fra naturen og fraværet av omsorg for naturen som følge av den. Økopsykologien vektlegger at mennesket i det moderne har distansert seg fra direkte omgang med naturen, noe som har ledet til manglende bevissthet og medfølelse for

naturen. For økopsykologien må denne bevisstheten vekkes igjen (Madsen, 2018, s 89).

I teksten «Dommedagsdokumentet» ser Kristian Bjørkdahl, førsteamanuensis i retorikk og språklig kommunikasjon, på rapporten *Limits to Growth* fra 1972 som gjorde vitenskapens grafer til et standardvokabular i samtalen om miljø og klima. Bjørkdahl problematiserer retorikken med bruk av tall, linjer, figurer og modeller fordi det ikke skaper følelser eller mening – den visuelle retorikken har begrensninger som motiverende faktor (2018, s 165). Bjørkdahl viser til økokritikeren Antonia Mehnert som mener ekstensiv bruk av grafiske scenarier for å forstå klimaendringene som et fysisk fenomen har ledet til det hun kaller for en *teknoadministrativ diskurs* om hvordan vi kan fikse klimaet. Problemet er at denne diskursen ikke griper de personlige og følelsesmessige sidene ved krisene vi står overfor (2018, s 165). Bjørkdahl trekker også frem vitenskapssosiologen Bryan Wynne. Wynne stiller spørsmål om den intenst vitenskapelige innrammingen av klimasaken er med på å bidra til en fremmedgjøring til klimasaken, noe som leder til at folk ikke føler noe eierskap til saken og dermed hindres i å ta ansvar for den (Bjørkdahl, 2018, s 165).

4.2 Mangel på handling – En klimapsykologisk forklaring

Klimapsykologen Per Espen Stoknes forsøker i sin bok *Det vi tenker på når vi ikke prøver å tenke på global oppvarming* å forklare gapet mellom fakta og informasjon, og mangelen på menneskers bekymring og handling ut fra et psykologisk perspektiv. Stoknes er i likhet med Lackner et al. enig i at modellen med å bare gi offentligheten nok informasjon og tro at dette endrer folks atferd ikke fungerer. Fordi det er ikke noen mangel på tilgjengelig informasjon (2017, s. 19-20). Ut fra sin egen forskning presenterer han modellen om de fem psykologiske barrierene, med fem faktorer som hindrer klimabudskapet fra å føre til engasjement og medfølgende handling. De fem faktorene er *distanse*, *dommedag*, *dissonans*, *benektelse* og identitet (2017, s.122-124).

Distanse handler om at klimasaken kan oppleves som fjern på mange måter. Bruk av fagspråk eller klimasjargong skaper *insidere* og *outsidere*, de som ikke er kjent med terminologien blir forvirret og føler seg ekskludert fra tematikken (2017, s. 64). Tidsaspektet er en del av begrepet *distanse*. Mange tenker om klimaendringer som de tenker om været, at det er en «umiddelbarhet», men årene som presenteres er langt framme i tid. Ofte hører man årstall som 2050, 2080 og 2100, det er tidsrammer som oppfattes som langt unna. Det gir ingen følelse av umiddelbarhet eller noen vilje til handling nå, fordi saken oppfattes som ikke-presserende (2017, 66). *Distanse*begrepet handler også *distanse* i rom. Typisk trekkes Arktis og Antarktis frem når man prater om klimaendringer, for den enkelte er det steder som

oppleves som langt unna der folk flest bor (2017, s. 66). Begrepet rommer også følelsen av avstand til handlingsarenaene, de kan oppleves som utenfor ens påvirkningsevne. Skal man løse klimakrisen må «nesten alle» endre seg, problemet er hvem kan endre folk i andre land eller alle innbyggere i en nasjon? I den enkeltes hode så skyves dermed ansvaret for endring over til det politiske plan. Men folk flest kjenner ingen politikere, ei heller kjenner man noen som kjenner en politiker som man kan snakke med, da oppleves muligheten for påvirkning som veldig fjern (2017, s. 67). For å håndtere distansebarrieren må klimasaken føles nær, menneskelig, personlig og presserende. Man kan gjøre det ved å unngå universelle innramminger om globalt klima og planeten. Tematikken må bli nære, man må få fokus på mennesker, familien, hjembyen og helse de tingene som oppleves nært (2017, s. 135, 167).

Dommedag omhandler tematikkens innramming, ofte presenteres klimaendringer som en snikende katastrofe som kun stoppes gjennom tap, kostnader og offer. Stoknes sier at dette kun skaper et ønske hos den enkelte om å unngå hele tematikken, fordi vi psykologisk er negativt innstilte til tap og undergang. Medias bruk av overskrifter om at «forskerne slår alarm» og «enden er nær» forteller Stoknes er med på desensitivisere folk, vi er nærmest blitt immune fordi vi møter dem omtrentlig hver dag (2017, s.123). Alternativet er å bruke mer støttende innramminger og ikke prøve å skape negative følelser, men heller være inspirerende og fremheve muligheter (2017, s. 135-136).

Dissonans oppstår når det er strid mellom det en vet og det en faktisk velger å gjøre. Et eksempel på dette kan være at jeg vet at fossile brensler bidrar til global oppvarming, men likevel bruker jeg bilen til den lokale butikken i stedet for å gå eller ta sykkelen. Da kan jeg bagatellisere det bort ved å fortelle meg selv at naboen eller «alle andre» også gjør det samme, derfor betyr det ikke noe om jeg kutter ned på bilkjøringen (2017, s. 124). En måte å angripe dissonansproblematikken er gjennom å vise eller skape muligheter som er enkle og synlige (2017, s. 135).

Benektelse kan skje gjennom aktiv ignorering eller passivt ved at en unngår å anerkjenne kunnskapen om klimaendringene, da for å beskytte seg selv mot frykt eller skyld. Gjennom aktiv benektning kan en ta igjen mot dem en føler kritiserer ens livsstil. Stoknes forklarer at benektelse ikke kommer av uvitenhet, lav intelligens eller for lite informasjon, men at det er en selvforsvarsmekanisme (2017, s. 124). Benektelse kan sees i sammenheng med presentasjonen av dommedagsscenarioer. Man kan hindre benektning ved å unngå å utløse emosjonelle reaksjoner som frykt, skyldfølelse og selvbeskyttelse ifølge Stoknes (2017, s.135).

Identitet sikter til at vi filtrerer verden gjennom vår yrkesmessige og kulturelle

identitet. Vi ser etter informasjon som bekrefter våre personlige og politiske verdier og forestillinger, og vi filtrerer bort det som utfordrer dem. Ifølge Stoknes så overstyres fakta av vår kulturelle identitet, når ny informasjon krever endring av selvet vil denne trolig tape kampen. Det har med at vi ikke liker oppfordringer om endring av livstil og identitet (2017, s. 124). Skal man prøve å omgå denne barrieren må en redusere behovet for identitetsbeskyttelse ved å unngå videre kulturell og politisk polarisering (2017, s. 135-136). Stoknes sier også at vi trenger bedre *fortellinger*, da standardfortellingen om klimaendringer og globaloppvarming er kjedelig. Man trenger større mangfold av fortellinger der hver skaper mening og engasjement for ulike grupper mennesker (2017, s. 193).

4.3 Individuell handling, sosial forandring

Miljøsamfunnsviteren Stuart Capstick og miljøpsykologen Lorraine Whitmarsh skriver i et bidrag til *Klimaboka* at det er i rommet mellom ytterpunktene det *individuelle* og det *systemiske* endring skjer. Det er her samhandling med andre mennesker skjer, og det er her man former sosiale forventninger og danner felles realiteter som bidrar til endringer (2022, s. 328). For Capstick og Whitmarsh skjer klimahandling gjennom våre hverdagsroller – de rollene vi har i lokalsamfunnet, familien, vennegruppen, organisasjoner og arbeidsplassen. Våre handlinger i disse rollene gir signaler til andre og vi fungerer som eksempler for andre. Det dreier seg om at en både påvirker og blir påvirket av andre. Studier viser at folks vurdering av hva andre gjør påvirker hvorvidt om de selv tar miljøvennlige valg. Forskning viser at denne typen påvirkning kan over tid utvikle seg og spre seg – i et nabolag eller et nettverk av kontakter – prosessen kalles sosial eller adferdsmessig «smitte». Dette betyr at *personlig handling* kan fungere som en form for aktivisme, og kan være et ledd i den større innsatsen med å skape kollektive endringer (2022, s. 328-329).

4.4 Fra klimaendring til klimakrise – Om begrepet «klimakrise»

Nå når flere aktører, institusjoner og individer tar i bruk begrepet *klimakrise* er det et signal både om tidsbegrensning og alvorlighet. Klimaendringene er ikke en fremtidig hendelse det er noe som skjer her og nå, og har et potensiale til å bli noe verre. En annen ting å legge merke til her er at en snakker ikke om *klimakrisene*, en skiller ikke mellom klimaendringenes ulike utslag på de ulike geografiske lokasjonene i verden. Man visker ut de ulike utslagene av klimaendringene og ser verden som én enhet, og betrakter dermed

klimakrisa som noe som rammer alle uavhengig av hvor en befinner seg på Jorden (Bjærke og Kverndokk, 2022, s. 14-15).

3.0 Metode og case

I dette kapitlet kommer først en gjennomgang av hva utstillingsanalyse er for noe. Jeg skal så gi en kort presentasjon av Klimahuset, etter dette er det en gjennomgang av selve hovedutstillingen *Vi står i det nå*. Analysen kommer i det påfølgende kapitlet.

3.1 Utstillingsanalyse

I *Museumsgrundbogen* skrevet av Sally Thorhauge og Ane Hejlskov Larsen presenteres det de omtaler som museumsanalyse. Denne analysen kan deles inn i tre ulike nivåer – *gjenstandsnivået*, *utstillingsnivået* og *museumsnivået*. Gjenstandsnivået retter et fokus mot gjenstandene i museet, museumsnivået ser mer bredt på hele museet det kan dreie seg om selve byggets arkitektur, organisasjonsstrukturen og finansiering. Utstillingsnivået retter fokus på det som gjenstandene inngår i, selve utstillingen. De forteller at de tre nivåene flyter over i hverandre, derfor kan det være nødvendig å se dem i sammenheng med hverandre (2008, s. 48-53).

I utstillingsnivået ser man på formidlings- og utstillingspraksiser, her inngår blant annet emne og tema for utstillinger, utstillingsprinsipper og bruk av *paratekster* (2008, s. 48-53). Begrepet *paratekster* handler om de rammer eller virkemidler som museet bruker og omgir sine gjenstander med for å forklare dem. Eksempler på slike *paratekster* kan være et skilt med informasjon om en gjenstand, lyssettingen på en gjenstand, fargevalg på veggen der et maleri henger, et monter med skissene til et maleri (2008, s. 51-52). *Paratekster* skal hjelpe med fortolkningsprosessen, dermed er analyse av *paratekstene* likeså viktig som analysen av gjenstanden. Det har med at gjenstanden ikke er noe i seg selv før den tillegges en betydning, en betydning som *paratekstene* er med på å skape (2008, s. 51).

En analyse av utstillingen komme gjør det mulig å avdekke det grunnleggende prinsippet i utstillingens oppbygging og utforming. Thorhauge og Larsen nevner tre prinsipper: *det didaktiske prinsipp*, *det affektive prinsipp* og *det estetiske prinsipp*. Ofte er det gjort bruk av alle tre prinsippene i en og samme utstilling, dog i ulik grad. Der det er gjort bruk av flere prinsipper er det ett av prinsippene som er det dominerende (2008, s.121, 129).

Stephanie Moser har en annen tilnærming til museumsutstillinger og utstillingsanalyse. Hennes artikkel *The Devil is In the Detail: Museum Displays and the*

Creation of Knowledge kategoriserer annerledes enn Thorsen og Larsen, her er elementer fra museumsnivået inkludert i utstillingsnivået. Mosers forståelse later til å være bedre tilpasset denne oppgaven da den ser utstillingen i en større helhet. Rommets fysiske størrelse og bruken av det, bygget med dets arkitektur og hvordan samspillet er med utstillingen er alle inkludert i utstillingsnivået (Moser, 2010, s. 24-25). Moser nevner aldri begrepet *paratekst*, men trekker frem bruken av lys, farge, tekst og budskap i utstillinger (2010, s. 25-28). Utstillingselementer som ulike typer grafikk, reproduksjoner og interaktive elementer trekkes frem som ting man kan analysere (2010, s. 28). Moser sier mange detaljer ved første øyekast fremstår som små og ubetydelige isolert, men sett i sammenheng med hverandre kan de også fortelle noe om en utstilling (2010, s. 24).

3.2 Klimahuset

Klimahuset åpnet i 2020 og er Nordens første utstillingshus om klima. (Klimahuset, 2023, s. 18). De er en del av Naturhistorisk museum i Oslo, som er underlagt Universitetet i Oslo.

I årsrapporten for 2021 sier de at deres mål er: «..å skape nysgjerrighet og engasjement for klima, miljø og bærekraft, og gjøre publikum i stand til å utvikle egne standpunkt slik at de kan ta del i diskusjoner eller bli inspirert til å handle på andre måter» (2022, s. 3). Målgruppen for utstillingene ved Klimahuset er ungdom og unge voksne, men de sier også at barn og voksne vil ha utbytte av utstillingen. (Klimahuset, 2021, s. 4-5; Klimahuset 2022, s. 4, 5, 18). Hovedutstillingen innendørs heter «Vi står i det nå», det er også en egen sone for midlertidige utstillinger (Klimahuset, 2021, s. 5). Hovedutstillingen er delt inn i ulike soner og følger en gjennomtenkt dramaturgi. De ulike sonene spiller på verdier og følelser, rasjonalitet og formidling av kunnskap, og kunnskap om adferd (Klimahuset, 2020, s. 5; Klimahuset, 2021, s. 6).

3.3 Klassifisering av utstillingen

Før jeg tar for meg utstillingens deler vil jeg se på utstillingen som en helhet, og sette den opp mot andre museumsutstillinger ved å klassifisere den. Hovedutstillingen gjør bruk av både video, grafikk, tekstplansjer, interaktivitet og bilder i tillegg til gjenstander. Det er ingen fast vei gjennom utstillingen med unntak av veien ut av utstillingen, dette omtales som *laissez-fare tilnærmingen*. Det vil si at man gir den besøkende et fritt spillerom og bygger på ideen om at gjesten er nysgjerrig, og at gjesten lærer best ved å bestemme selv hva hen vil

oppleve og fokusere på. (Thorhauge og Larsen, 2008, s. 56).

Størsteparten av utstillingen er bygget omkring *det didaktiske prinsipp*, omtalt som det informerende eller undervisende prinsipp (Thorhauge og Larsen, 2008, s.122-123). Det er en god del skilter med tekst eller tekst på digitale skjermer i denne utstillingen, det er balansert ut med innslag av annen visuell grafikk enten i form av diagrammer og bilder. Men man finner også innslag av det affektive prinsipp, gjennom bruk av lyd, farge og video (Thorhauge og Larsen, 2008, s.123-125). Særlig i delen som tar for seg konsekvenser av temperaturøkning er det affektive elementet synlig. Det er bruken av mer nøytrale farger i resten av utstillingen versus bruken av sort farge i kombinasjon med signal tonede farger som gjør det synlig. Det er også en del av det affektive prinsipp at det er vanskelig å se hele utstillingsrommet med en gang (Thorhauge og Larsen, 2008, s. 124). Dette er til dels tatt i bruk i Klimahuset. Men det kommer jeg nærmere tilbake til under gjennomgangen av utstillingen. Dog vil jeg si at det affektive prinsipp er underordnet det didaktiske i utstillingen som en helhet, da mye av utstillingen er basert omkring kunnskap og informasjon relatert til klimaendringer og hvordan en selv kan bidra i klimakampen.

Museumsmannen Ole Strandgaard tar i *Museumbogen. Praktisk museologi* for seg flere utstillingstyper, noen av disse er etablert av museologen Per-Uno Ågren. Han sier at å klassifisere en utstilling er utfordrende, da det ikke eksisterer ett etablert sett med universalt anerkjente utstillingstyper og en presis utstillingsterminologi som en kan benytte seg av (2010, s. 298). Strandgaard bemerker at de fleste utstillinger rommer trekk fra ulike utstillingstyper, derfor må en karakterisering baseres på hovedtendensene (2010, s. 303). Hvis kategoriseringen av Klimahusets hovedutstilling skal ta utgangspunkt i de utstillingstypene Strandgaard trekker frem, vil den havne et sted mellom analytisk og leksikalsk utstillingstype. Men den er samtidig en fortellende utstilling, dog er det mer tilslørt enn de andre trekkene (2010, s. 300, 302).

Den fortellende delen omhandler menneskelig aktivitet, forholdet til planeten og det globale økosystemet vi alle er en del av. *Antropocen* er et stikkord man kan hekte på den større narrativet til utstillingen. Antropocen er en foreslått ny epoke i den geologiske tidsskalaen, epoken er ikke formelt innført, men begrepet brukes av stadig flere uavhengig av det. Begrepet oversettes som regel som «menneskets tid» eller «menneskets tidsepoke». Innbakt i begrepet ligger hentydningen om at vi mennesker gjennom vår aktivitet både har satt vår preg på og endret jordoverflaten (Bjærke og Kverndokk, 2022, s. 19-20). Det er også et narrativ om at det fremdeles ikke er for sent å gjøre noe.

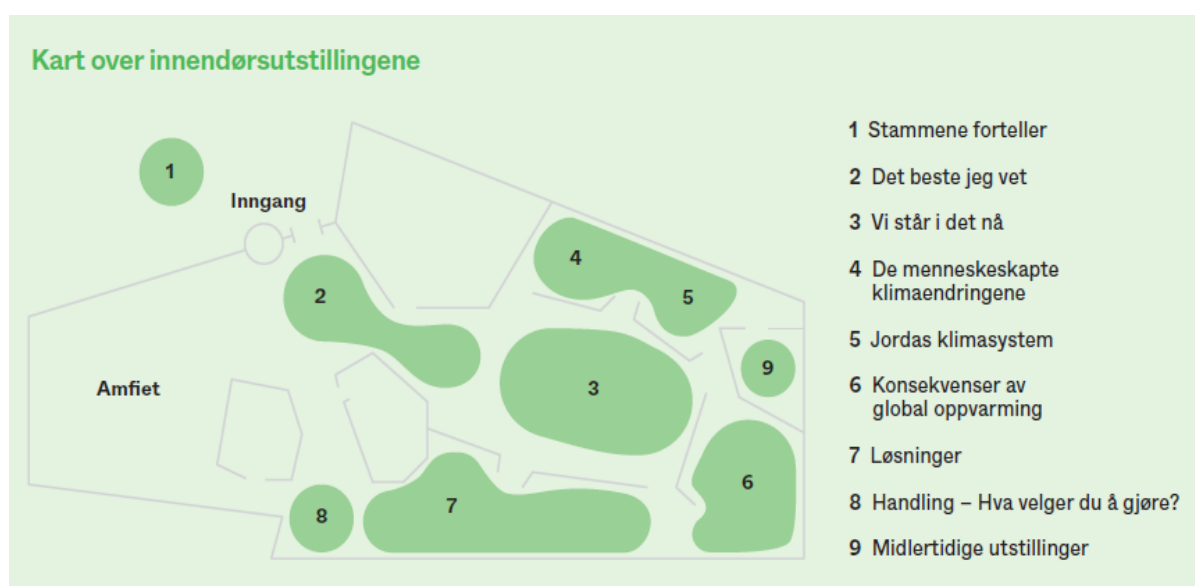
Det analytiske delen er fra Ågrens inndeling av utstillingstyper. Denne utstillingstypen

retter interesse mot ting som er uttrykk for menneskets teknologiske herredømme over verden (2010, s. 300). Menneskeskapte klimaendringer er forårsaket hovedsakelig av menneskelig aktivitet gjennom forbrenning av fossile brensler for energi, transport og oppvarming ved bruk av teknologi.

Det leksikalske er fra Strandgaards egen inndeling, og handler om at utstillingen er saklig i den form av at den er informasjons og opplysningsdrevet (2010, s.302-303). I hovedutstillingen er det mye vitenskapelig informasjon som presenteres, men det er vanskelig å unngå det når man skal forklare naturlige klimaendringer, jordens klimasystem, menneskeskapte klimaendringer og konsekvensene av dem. Utstillingens inndeling er også leksikalsk ved at den deles inn i klimaendringer, konsekvenser og løsninger. Man deler inn i: Hva vet vi, hvorfor vet vi det, hvordan påvirker vi systemet, hvordan fungerer systemet, hva er de mulige konsekvensene av vår påvirkning og hva er noen av løsningene.

3.4 «Vi står i det nå»

For å lette på gjennomgangen av hovedutstillingen har jeg under vedlagt det samme kartet fra årsrapporten for 2021 som jeg har jobbet etter både før og etter jeg besøkte utstillingen. For å ytterligere gjøre det lettere for leseren å følge gjennomgangen så deles teksten etter noe av utstillingens inndeling; *klimaendringer* (4 og 5), *konsekvenser* (6) og *løsninger + handling* (7 og 8). Gjennomgangen vil kronologisk gå fra sone 2 til sone 8 ettersom det var min rute gjennom utstillingen. Sone 9 har jeg utelatt, da det ikke var noen utstilling der ved mitt besøk.

Figur 1 - Kart over hovedutstillingens soneinndeling.

3.4.1 Innledende – Sone 2 og sone 3.

Innendørsutstillingen starter i sone 2: «Det beste jeg vet». Her er det bilder og tekst med unge personer som forteller hva som er det beste de vet om i hverdagen. Tanken er å få frem at klimaendringene kan ramme det beste du vet, det er også for å åpne en tanke prosess når en får inn i sone 3: «Vi står i det nå».

Sone 3 starter med at man møtes av en stor vegg med skriften «Vi står i det nå», og det påfølgende spørsmålet «Hvilken rolle vil du spille i kampen mot klimaendringene?». Det setter en dagsorden, og etablerer en følelse av *umiddelbarhet*. Klimaendringer er ikke noe som kommer til å skje langt der ute i tidshorisonten, de skjer *her og nå*. Samtidig så vises det til at det er *du* som kan gjøre noe med det. Alt dette er i tråd med Stoknes distansefaktoren.

Sone 3 er midtpunktet i selve utstillingen, det er fra dette rommet man kommer seg til de andre *rommene*. Selve betegnelsen *rom* her sikter til at det større utstillingsarealet – det er ett stort fysisk rom – er delt opp ved at man har satt opp mindre vegger slik at man har skapt adskilte utstillingsområder.

Rommet som utgjør sone 3 består i tillegg til introduksjonsveggen av video med lyd projisert på tre av veggene og en vegg med tegnede illustrasjoner og tekst. De tre veggene som fungerer som videolerreter er også «navigasjonsmerker» for resten av utstillingen. De er merket med navnet på de tre andre rommene; «Klimaendringer», «Konsekvenser» og «Løsninger».

Videoveggene viser tre videoer, som kan betraktes som én video. Videoen viser først en scene der en spire som blir til planter også en scene med trær der en bie, en sommerfugl og knottlignende skapning samler nektar. Neste scene viser solen og visnende planter pga. tørke og hete, så vises en scene av en død bie før videoen fader ut til hvite skjærmer. Satt sammen viser de ulike scenene konsekvensene av global oppvarming med tap av artsmangfold og plantedød. Samtidig hintes det til at det er et økosystem der arter og planter er avhengige av hverandre, der den enes død kan lede til den andres død.

Veggen med illustrasjonene og tekst viser hvordan barn/unge tenker at mennesker påvirker klimaet. De typiske tingene er tegnet inn – fly, bil, buss og deres assosierte utslipp CO₂ og eksos. Noen har tegnet en oljetønne, andre tegnet pengesedler og skrevet «kjøper mer enn vi egentlig trenger». Symbolet for trådløstnettverk er også tegnet medfølgende teksten «WiFi og dekning».

Jeg vil trekke frem at når man er i et rom er det ikke mulig å se hva som er i de andre rommene, det gjelder gjennom hele utstillingen. Thorhauge og Larsen viste til at dette er et

affektivt element som spiller på overraskelse. Men akkurat her så tror jeg det er anlagt slik av praktiske årsaker også, Klimahuset retter seg mot barn og unge og skolebesøk. Avlukkede rom skaper mindre forstyrrelser enn ett stort åpent rom. Det er samtidig lettere å arrangere gruppeinndeling og rotasjon mellom rommene, uten at jeg skal legge så alt for mye spekulasjon i utformingen.

Det siste jeg vil trekke fram før jeg tar for meg neste rom er at det er ingen piler, tall eller andre virkemidler som drar en mot det ene rommet fremfor de to andre jf. *laissez-faire tilnærmingen*.

3.4.2 Klimaendringer

Rommet «Klimaendringer» består av sone 4 og sone 5, og tar for seg de menneskeskapte klimaendringene i den ene sonen og jordens klimasystem i den andre. Intensjonen her er at den besøkende skal lære både om jordens naturlige klimasystem og menneskeskapte klimaendringer. Her finner man store tekstplansjer, bilder og visuelle elementer, tillegg er det interaktive elementer.

Den ene veggen forklarer kort forskjellen mellom klima og vær, gjennom bruk av tekst. Her er det også hengt opp en rekke bilder tatt fra Longyearbyen på Svalbard i september måned fra de siste tretti år. Bildene viser at vær kan variere på et sted over kort tid, men viser samtidig at klimaet har endret seg. Tidligere nevnte jeg at man måler klima i trettiårsperioder, så tidsspennet her er ikke helt tilfeldig.

Den andre veggen domineres av en stor digital skjerm, en liten hylle med gjenstander, tekstplansjer og en fremstilling av en værballong og en satellitt, som henger et stykke opp på veggen. En større tekstplansje innleder veggens tema med «Hvordan kan vi vite?» jf. utstillingens oppbygning omkring det didaktiske prinsippet. Gjenstandene er representasjoner av ting som brukes til å måle vær – en moderne værstasjon med vind- og regnmåler, et *anemometer* – vindmåler og en trykkmåler. Den tilhørende tekstplansjen informerer om at vi kontinuerlig måler vær og omgivelsene, og dataene kan brukes til å si noe om det kommende været. Det fortelles også at den samme dataen på lengre sikt kan brukes til å si noe om klimaets endring. En påfølgende tekstplansje forteller «Vi kan forutsi klimaet». Her forklares det at en klimamodell er et stort regnestykke, der en legger inn alle måledata og det vi vet om naturens funksjon. Man bruker bildepikslar som en allegori for en klimamodell, og sier jo mer informasjon vi har, eller pikslar, jo tydeligere blir bildet.

Ved det spørsmålet «Hva varmer kloden?» finner vi den digitale skjermen med sveiv,

som brukes til å flytte mellom valg på skjermen jf. det Falk og Dierking viste til om at besøkende ikke bare vil se på ting, de vil også manipulere dem. Skjermen viser sammenhengen mellom CO₂-utslipp og temperaturøkningen siden 1850 i form av en graf. Man bruker sveiven til på å velge påvirkningsfaktor. Man velger mellom naturlige bidrag til klimaendring – jordas bane, sola og vulkaner, og tre bidrag fra mennesker – landjorda, luftforurensning og klimagasser. Det viser seg raskt at naturens bidrag ikke er tilstrekkelig for å forklare temperaturøkningen, og når man kommer til sistevalget så viser det seg at CO₂ er den store synderen.

Bilde 1 – Oversiktsbilde av den ene siden i sone 4

Motsatt side av rommet finner vi et stort visuelt element med overskriften «Mennesket endrer klimaet» – et stripediagram. Bruken av det er blitt veldig populært i klimaformidling i media og bøker de siste årene. Diagrammet er en enkel visualisering av gjennomsnittstemperaturen i verden fra 1850 fram til nå. Det brukes en fargeskala med nyanser som strekker seg fra mørke blå til mørke rødt. Mørkere rødt signaliserer varmere gjennomsnittstemperatur og vice versa. Diagrammet sier enormt mye uten at en leser noe, det er utrolig intuitivt fordi det benytter seg av de fargene vi assosierer med varme og kulde. Det er litt tekst som viser årstall når visse teknologiske nyvinninger dukket opp og hendelser relatert til klimaforskning.

I midten av rommet er det et belyst bord med dreibare sirkulære plater med et

skjerm bilde som skapes av en prosjektor i taket. Sammen utgjør de et kunnskaps- og læringssystem kombinert med quiz. Hvert hjul har et eget tema relatert til CO₂-utslipp, og man begynner med å velge mellom tre underpunkter som en vil lære mer om. Først vises en faktatekst, vrir en på hjulet vil dukker det opp et bilde assosiert med temaet, vrir en enda en gang får en se en animasjon som forklarer tematikken. Vrir en nok en gang kommer får en et quizspørsmål relatert til tematikken.

Videre innover kommer en til sone 5 – Jordas klimasystem. Sonen preges av en rekke gjenstander i midten av rommet. Her er det bl.a. et akvarium, ulike typer planter, en ekte isblokk, en vulkansk bombe en kan ta på og en fossil trestamme. Gjenstandene representerer hvordan karbon er knyttet opp mot livet på Jorda, men også er et kretsløp. Man finner varmestripene her også, men tidsperioden er mye lengre. Den strekker seg nå fra flere millioner år tilbake og frem til i dag, det hele er fordelt på fem diagrammer slik at de skal lettere kunne sees og tolkes.

Veggen på motsatt side av varmestripene forteller og forklarer jordas globale klimasystem både visuelt og med tekst. Man har delt det i tre, til venstre så er drivkreftene, midten finner man delene som påvirkes, og til høyre finner en endringene. Her har man igjen tatt i bruk prinsippet med manipulering av ting. De ulike faktorene er skrevet på runde treskiver som er festet slik at en kan skyve dem til side og avdekke en tekst som er skrevet om faktoren på veggen.

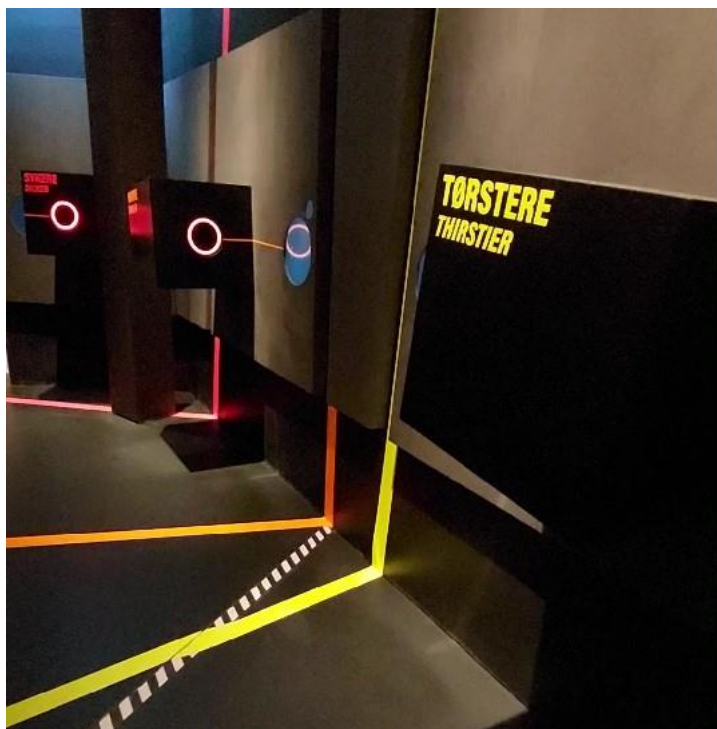

Bilde 2 – Fra sone 5. I bakgrunnen kan en se varmestripene.

Fortsetter en videre i utstillingen vil en møtes av et syn som er i sterk kontrast til rommet en kommer fra. En er nå kommet til rommet som dekker konsekvensene av klimaendringene, representert ved ulike scenarier med temperaturøkning.

3.4.3 Konsekvenser

Bilde 3 – Fra rommet «Konsekvenser»

Rommet «Konsekvenser», sone 6, tar for seg de problemene menneskeheten kan komme til å oppleve ved en fremtidig temperaturøkning. Dette er rommet som i sterkeste grad spiller på det affektive elementet. Det er delt inn i tre scenarier for temperaturøkning – 1,5 grader, 3 grader og 6 grader. Vegger, gulv og inventar i rommet er farget svart, derav oppleves rommet som mørkt. Det ikke dårligere elektrisk belysning i rommet, men fargebruken gjør at det blir slik. Dog lå det forrige rommet i

tilknytning til et større vindu som gav naturlig daglys i tillegg til innendørsbelysningen.

For å skape et skille mellom de tre scenariene har man benyttet seg av fargekode. 1,5 grader er assosiert med signalgul, 3 grader er oransje og 6 grader er rød. Her brukes det digitale skjermer i kombinasjon med gjenstander og/eller dioramaer, som er plassert i sorte bokser med kikkehull langs rommets vegger. Hver boks har en tilhørende skjerm som viser en tekst relatert til boksens tematikk. Det fungerer ved at en ser inn i boksen så aktiveres lysene i den og man ser enten et diorama eller en gjenstand, samtidig aktiveres skjermen vedsiden av boksen slik at teksten er klar når en er ferdig å tittle i boksen.

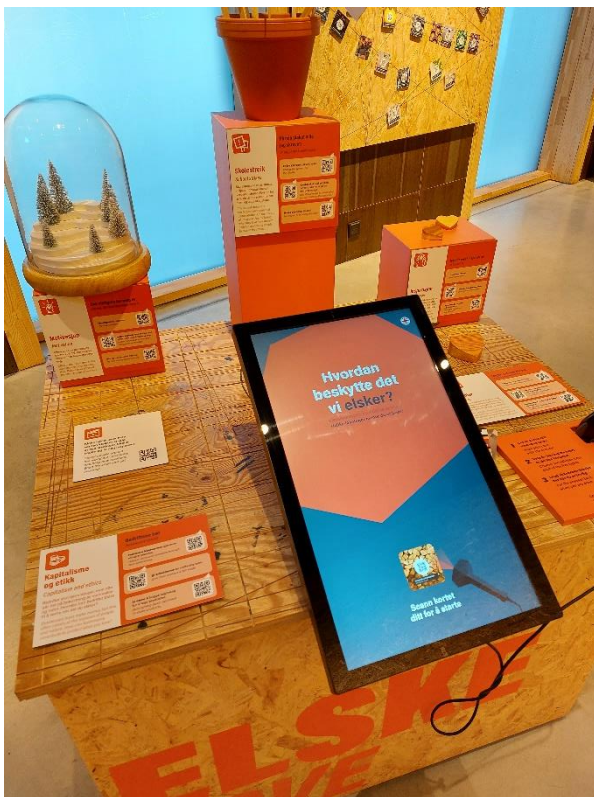
Det er også tre helt mørke rom i midten av rommet, de er ikke lyst opp av rommets belysning. Her bruker man lyd i kombinasjon med touchskjerm og gjenstander som henger i taket. Man starter det hele ved å trykke på skjermen så kommer det relativt høy lyd som er assosiert med temaet, samtidig aktiveres skjermen med en faktatekst om tematikken. Sonen avsluttes med en touchskjerm som forteller om hvordan situasjonen er i dag. Det formidles en kombinasjon

av både positive og negative nyheter fordelt på ni slides, f.eks. kan en lese at det er mindre utslipp i Oslo enn tidligere, men det står også å lese at det er nedgang i dyrebestanden globalt. Etter dette kommer en til rommet som presenterer noen av løsningene på klimakrisa, og som skal engasjere til handling.

3.4.4 Løsninger

Rommet «Løsninger», sone 7, er innordnet som et interaktivt spill. Det er det mest interaktive området i hele utstillingen. Her vil man gjennom spillet få vite hvilken rolle en kan ha i klimakampen, ut fra hva en mener er de beste løsningene på utvalgte spørsmål.

Spillet fungerer ved at en registrerer ett kort med en QR-kode som blir ens identitet gjennom

Bilde 4 – Eksempelbilde på en stasjon fra rommet «Løsninger»

og organisasjoner eller virksomheter har fortatt seg innenfor det som er stasjonens tematikk. Man blir presentert med noen løsninger, samtidig får en se at det er noen som handler nå.

Noen spørsmål en blir presentert med har svaralternativer visse dilemmaer knyttet til seg. Velger en et slikt alternativ varsles det på skjermen gjennom et utropstegn, man kan da trykke på «dilemma» på skjermen, og bli forklart hva som er problematisk med dette valget.

Ett slikt spørsmål handler om olje, velferd og Norge. Alternativene er om en skal sette en slutt dato for norsk oljeproduksjon i nær framtid, tømme oljefelt som allerede er i drift og

avslutte ny leting, eller om en skal fortsette som tidligere og satse på teknologi for CO₂-fangst og -lagring. Velger en «tømme oljefelt ...» får man et dilemma-varsel, som er at «å kutte fossilt brennstoff er det viktigste vi kan gjøre for å begrense klimaendringene. Har vi samvittighet til å fortsette i 50 år til?». Utbygging av vindmøller har et liknende dilemma relatert til at vindmøller tar av naturområder. Man står fritt til å beholde eller slette dilemmaet, det er opp til deltakeren hva hen vil gjøre.

Når man er ferdig med alle stasjonene skal en skanne QR-kortet ved en avsluttende skjermstasjon, da får man tildelt en rolle. Det er fem roller: *Påvirkeren*, *Nytenkeren*, *Lagspilleren*, *Eksperten* og *Aktivisten*. Hver rolle har en styrke og fire assosierte egenskaper som er skrevet på tavler tilhørende hver rolle på forskjellige steder i dette rommet.

Den avsluttende delen «Handlinger – Hva velger du å gjøre?», sone 8, består av en vegg med en magnetisk tavle med seks rammer der en kan sette opp sin plan og sine krav. En av rammene har overskriften «I år skal jeg ...», mens en annen har «Jeg ble inspirert til å...». Ved hver ramme er det assosierte ord slik at en kan utforme en setning med sin egen plan og krav.

4.0 Analyse og diskusjon

Omtrentlig en fjerdedel av utstillingen er direkte dedikert til kunnskap og fakta om klimaendringer, både naturlige og menneskeskapte, da representert ved rommet «Klimaendringer». Min vurdering er at det er denne delen som er mest «teksttung», det balanseres dog ut ved hjelp av grafiske illustrasjoner, digitale skjermer og gjenstander. Men rommet «Klimaendringer» og «Konsekvenser» later for meg til å ha omtrentlig like mye tekst. Det er ikke mye tekst slik at en mister den besøkende jf. Falk og Dierking. Samtidig gjør virkemiddelet med å manipulere ting – sveive, dreie eller skyve på elementer gjør at hen ikke bare blir låst til å lese plansjer. Det er også noen gjenstander/ting en kan ta på som kan bidra med å skape en fysisk nærhet til tematikken.

Rommet «Klimaendringer» formidler det noen omtaler som *standardfortellingen*, og som pekes på som «kjedelig» av enkelte. Sutton og Robinson viste til at man må ha en annen tilnærming enn bare å formidle standardfortellingen, fordi den aktiviserer omtrentlig ingen og leder fåtallet til handling. Det er uansett vanskelig å se for seg et museum som ikke formidler faktakunnskapen fra klimavitenskapen, men poenget var nok ikke at man skulle slutte med det. Poenget var å utforme utstillinger som får folk til å snakke aktivt om effekten av klimaendringene, og at de videre skulle forta seg handlinger som hindret videre utvikling av

de menneskeskapt klimaendringene. Derfor eksisterer rommene «Konsekvenser» og «Løsninger» i denne utstillingen, de utgjør de følelsesmessige og personlige sidene i utstillingen. Rommet «Konsekvenser» skal gi kunnskap som én kan bruke i samtalen om effekten av klimaendringene, det gir også noe av grunnlaget om *hvorfor* man kan komme til å oppleve den temperaturøkningen som formidles senere i utstillingen. Det er også nødvendig å se utstillingen i lys av hvem som er dens målgrupper – ungdommer, unge voksne og skolebesøk, man kan ikke abstrahere bort dette. Det gjør at utstillingen må være relevant i forhold til læreplaner, noe som vanskeliggjør å ta bort kunnskapsdelen av utstillingen.

Jeg vil trekke frem introduksjonsveggen med teksten, «Vi står i det nå», som også er hovedutstillingens navn. Stoknes trakk frem under begrepet *distanse* at tidsrammene man bruker når man formidler klimaendringer ikke er presserende nok, da de er satt mange tiår inn i fremtiden. Allerede ved starten av utstillingen kuttet denne rammen ut, man sier at fremtiden er nå, ikke langt ut i den periferiske fremtiden. Klimaendringene er *her og nå*, og det er nå man kan gjøre noe – som er å ta til handling. Det etableres en umiddelbarhet og noe presserende allerede i begynnelsen av utstillingen.

Ser man nærmere på rommet «Konsekvenser» formidles det at konsekvensene av global oppvarming, altså temperaturøkning, *kan* bli alvorlige. Man bruker fargen sort i kombinasjon med linjer, tekst satt i skarpe farger som assosiert med fare eller at man må være obs på noe. Det er ingen bruk av grafer eller modeller med tall-scenarier jf. Bjørkdahls kritikk av rapporten «Limits to Growth» fordi det har begrensninger som motiverende faktor. Wynne stilte spørsmål om intens vitenskapelig innramming bidro til fremmedgjøring, og dermed mangel på eierskap til saken var derfor hemmende på handling. Fraværet av grafer og modeller gjør at det ikke føles som møter en er fysisk manifestasjon av en klimarapport tapetsert med grafer, tall og modeller. Det en i stedet møter er *historier* representert ved ulike problemer som kan inntreffe i de ulike temperaturscenariene.

Både Lackner et al. viste til bruk av affektive elementer at man skulle appellere til det følelsesmessige spekteret, det samme gjør også økokritikeren Mehnert. McGhie, Mander og Underhill og Stoknes sin klimapsykologiske tilnærming forteller at de finnes en grense, går man for langt skaper en kun tilbakeholdenhet jf. *dommedag* og *benektelse*. Spørsmålet er hvor grensen ligger, det kan ikke oppgaven besvare. Men det konsekvensrommet gjør er å flytte klimasaken ute av en intenst vitenskapelig innramming, og gir den en innramming der hvor mennesker, natur og dyr er i fokus. Noe som kanskje er med på å gi folk tilbake et eierskap til saken, og kanskje skaper et ønske om å ta ansvar for den. Det handler også om å skape en nærhet til saken jf. *distanse* hos Stoknes. Det er mulig å tolke inkluderingen av naturen og dyr

fra et økopsykologisk perspektiv og se det som om at man prøver å minske fremmedgjøringen mennesket i det moderne «lider» av, og at man prøver å vekke bevisstheten og medfølelsen for dyrene og naturen igjen. Det er også mulig å tolke videoen som var i begynnelsen av utstillingen inn i en slik forståelse. En kan også se videoen opp mot kunst, da spesifikt videokunst. Ved at en prøver å få frem det vakre representert ved naturen, blomstene og insektene, og menneskeskapte klimaendringer som en trussel mot det vakre.

Distanse handlet også om at man skapte insidere og outsiders gjennom begrepsbruk. Det er liten bruk av avansert fagterminologi som offentligheten ikke har eller har lite kjennskap til. I rommet Klimaendringer forklares faktisk de viktigste begrepene, og det er de en møter videre i utstillingen. Forskjellen på klima og vær forklares veldig enkelt. Utstillingen kan man si skaper en felles forståelse og begrepsbruk som den bygger på videre. Som et eksempel, i stedet for å bruke ett faguttrykk som *platetektonikk* sier man i stedet «kontinentene beveger seg», eller i stedet for *Milanković-sykluser* sier en at jordens avstand til solen varierer. Det er en alternativ forklaring på hvorfor en unngår fagterminologi – utstillingens målgruppe. Hadde utstillingen primært vært rettet mot voksne hadde tilnærmingen til fagterminologi også vært annerledes antageligvis.

Sutton og Robinson sin lederkommentar fortalte at man burde utforme utstillinger som aktiverer folk slik at de snakker om effekten av klimaendringer, og handler slik at en hindrer videre utvikling av de menneskeskapte klimaendringene. Rommet Løsninger forsøker gjennom spillet å vise at det finnes løsninger ting man kan gjøre, i spillet velger deltakeren fritt mellom ulike løsninger på aktuelle problemer. Noen problematiske og andre fullstendig uproblematiske. QR-koden som avspiller videoer er den delen som er mest synlig hvis man sikter til løsninger som allerede er tatt i bruk eller utforskes. Spillet har også en følelsesmessig del, det spilles på det etiske enkelte steder, bare tenk tilbake på spørsmålet om Norge, olje og velferd. Dilemmaet informerte om at kutt i fossilt drivstoff er den viktigste endringen, samtidig reiste det spørsmålet «Har vi samvittighet til å vente i 50 år til?». Da spilles det på følelsen umiddelbarhet, som man etablerte i begynnelsen gjennom at klimaendringen de er her nå. Samtidig pekes det implisitt tilbake til rommet Konsekvenser, kan man vente når man vet at dette er scenariene som kan inntreffe om man ikke handler nå.

Delen om handling lar en selv velge hvilke handlinger en skal sette seg som mål. Det jeg vil trekke frem her var at handlingene ofte var av den enkle arten, det var ikke komplekse ting. Delvis kan det forklares igjen ved å se på hvem som er målgruppen. Det kan likevel trekkes frem at Stoknes pekte på at å vise metoder eller handlinger som er enkle å gjennomføre, er et ledd i å gjøre det enklere å handle i tråd med den kunnskapen en besitter. Å

formidle komplekse metoder eller handlinger gir ikke motivasjon til at den enkelte skal ta til handling.

Hvilke deler av utstillingen er det som er utformet slik at den besøkende skal bli aktivisert og ta til handling og bidra til klimaløsningene? Det er litt vanskelig å løfte frem en del overfor en annen, det er et samspill mellom de ulike delene. Fjerner man en del, blir de andre stående litt mer uforståelige. Tar en rommet Klimaendringer forsvinner kunnskapsgrunnlaget som bygger opp til rommet Konsekvenser. For det er i Klimaendringer man formidler hvorfor en vet temperaturen kan ytterligere øke fremover, og skape scenariene som presenteres i Konsekvenser. Det er likevel verdt å løfte frem rommet Løsninger og spillet, og se på dets rolle i å aktivisere den besøkende. Gjennom sin funksjon med å stille spørsmål og la den deltakende velge mellom svaralternativer, tvinges spilleren til å foreta valg – den deltakende er ikke lenger bare en besøkende som er mottaker av et budskap, men må selv åpne seg og eksponere sine synspunkter. Det gjør at den deltakende må blottlegge sine egne meninger og verdier, og kanskje vurdere dem gjennom refleksjon. Når spillet viser at enkelte ståsteder innebærer dilemma, eller visse problematikker prøver en å fasilitere til en refleksjon hos den enkelte. Spillet sier ikke eksplisitt «dette er feil synspunkt», men mer implisitt at «her er det noe du kanskje burde tenke over». Det er likevel opp til den enkelte om hen ønsker å lese dilemmaet og om hen vil beholde det avgitte svaret, derav kan en si at spillet respekterer den deltakende ved at det ikke leder an den deltakende mot en forhåndsskrevet konklusjon.

Avslutning

Før jeg oppsummerer og konkluderer vil jeg trekke frem at oppgavens metode har en stor svakhet sett opp mot problemstillingen – det at den ikke tillater noen form for måling av effekten av utstillingen og virkemidlene den skal undersøke. Det gjør at man kan se hva museumsteoretikerne og andre fagpersoner sier er den ideelle måten for å skape engasjement og inspirasjon til handling, og man kan dra til museet å undersøke og forsøke å spore dem i museumsutstillingen. Men en kan ikke si om den besøkende faktisk blir påvirket av dem, så man vet ikke om når den besøkende kommer til å foreta seg noe når hen forlater museet.

I innledningen skrev jeg at jeg ønsket å undersøke nærmere hvilke grep ett museum tar for å få folk til å bry seg om klimaendringer, og hvordan selve utstillingene forsøker å inspirere til handling. Mitt undersøkelsesobjekt – Klimahusets hovedutstilling – forsøker å engasjere de besøkende, og få de til å bidra til klimaløsningene gjennom en rekke elementer i

utstillingen. Allerede ved begynnelsen av utstillingen fjerner de problemet med *distanse* i tid, og etablerer følelsen av umiddelbarhet og slik at klimasaken skal bli presserende. De unngår å skape insidere og outsiders, slik at man ikke mister den besøkende ved å ta i bruk enkle begreper, og etablere en felles forståelse av begrepene gjennom å forklare dem. Det er ikke benyttet en intens vitenskapelig innramming som er med på å skape insidere og outsiders. Samtidig gjør det at den besøkende selv kan føle et eierskap til klimasaken, ikke bare klimaforskerne. De forsøker å vekke en form for bevissthet og medfølelse for naturen og dyr, hvis en bruker det økopsykologiske perspektivet. Samtidig prøver en å vise til tap og ødeleggelse av det vakre gjennom de menneskeskapte klimaendringene. Man forsøker å gi nok kunnskap slik at den enkelte kan forstå fenomenet klimaendring, og bruk kunnskapen i debatt eller bare snakke med andre om klimaendring.

I spillet prøver man å få den enkelte til å vise sine egne meninger, og gjennom den «rollen» den deltakende får tildelt viser man at alle har noe å bidra med i klimakampen, men på sine egne måter. Gjennom videoene i spillet ser man at det er noen som jobber med løsninger, eller allerede har funnet løsninger som de har gjennomført. Samtidig så viser man at det er noen som har tatt til handling, noe som kanskje senker terskelen for å gjøre noe selv. Da hvis man tenker tilbake på Stoknes og at under *distanse*. Mange av spørsmålene i spillet handler om de nære tingene jf. *distanse* om få fokus på de nære tingene – familien, venner, hjembyen og mennesker. Klimaendringene føles som om de treffer nært, de treffer ikke bare i Arktis og Antarktis.

Det siste jeg vil trekke frem er handlingssonen. Der kan den besøkende selv lage sin egen plan, eller fortelle hva de ble inspirert til å gjøre. Klimahuset selv skriver i årsrapporten for 2020 at tanken her var at den besøkende skulle forplikte seg enda mer, og ta med opplevelsen fra Klimahuset til familien, skolen, jobben og resten av samfunnet (2021, s. 6). Da vil jeg trekke frem Capstick og Whitmarsh som sa at det er akkurat i disse rollene samhandling og det som bidrar til endring skjer, og at personlig handling kan være aktivisme gjennom «sosialsmitte» som et ledd i å skape kollektive endringer over tid.

Konklusjonen må bli at det er ikke én konkret ting museet foretar seg, men en rekke elementer som jeg har listet opp som samspiller for å både ikke fremmedgjøre den besøkende, få frem sakens presserende natur, bygge den besøkendes kunnskapsnivå, vise at klimaendringen vil ramme nært og vise at hen faktisk har noe å bidra med i klimakampen.

Referanseliste

Litteratur

Bergsveinn Þ. (2019) *Assembling the Anthropocene: How do museums engage with the global environmental crisis through objects, exhibitions and museum work?* Phd. avhandling. Universitetet i Oslo.

Bjærke, og Kverndokk, (2022) *Fremtiden er nå*. Oslo: Scandinavian Academic Press.

Bjørkdahl, K. (2018) Dommedagsdokumentet: Limits to Growth og verdens grafiske undergang, i Bjerregaard, P. og Kverndokk, K. (red.) *Kollaps – på randen av fremtiden*. Oslo: Dreyers Forlag, s. 163-179.

Capstick, S. og Whitmarsh, L. (2022) Individuell handling, sosial forvandling, i Thunberg, G (red.) *Klimaboka*. Oslo: Cappelen Damm, s. 328-330.

Eriksen, T.H. (2018) Sivilisasjonens sammenbrudd, i Bjerregaard, P. og Kverndokk, K. (red.) *Kollaps – på randen av fremtiden*. Oslo: Dreyers Forlag, s. 19-29.

Falk, J. H. og Dierking, L.D. (2013) *The Museum Experience Revisited*. Walnut Creek: Routledge.

Gjestrum, J.A. (1988) Museene mot år 2000, i Gjestrum, J.A og Maure, M (red.) *Økomuseumsboka – identitet, økologi, deltakelse*. Tromsø: Norsk ICOM, s. 12-15.

Gjærevoll, O. (1972) Museene – nye tider, nye oppgaver, i Vorren, Ørnulf (red.) *Museum og universitet. Jubileumsskrift til Tromsø Museum 1872-1972*. Tromsø: Universitetsforlaget, s. 219-223.

Hernes, I. (1972) Museenes plass i vårt kulturelle og vitenskapelige miljø, i Vorren, Ørnulf (red.) *Museum og universitet. Jubileumsskrift til Tromsø Museum 1872-1972*. Tromsø: Universitetsforlaget, s. 200-206.

Hirsti, R. (2022) Olav Gjærevoll, *Store Norske Leksikon*. Tilgjengelig fra: https://nbl.snl.no/Olav_Gj%C3%A6revoll (Hentet 3. April 2023).

Jørgensen, G. (2021) *Saker som beveger: NTNU Vitenskapsmuseet: Et universitetsmuseum som kategori, arbeidssted og formidlingssted*. Phd. avhandling. NTNU. Tilgjengelig fra: <https://ntnuopen.ntnu.no/ntnu-xmlui/handle/11250/2977877> (Hentet 27. februar 2023).

Klimahuset (2020) *Årsrapport Klimahuset 2019*. Tilgjengelig fra:
<https://www.nhm.uio.no/utstillinger/klimahuset/arsrapport-klimahuset-2019.pdf>
(Hentet: 27. februar 2023).

Klimahuset (2021) *Årsrapport Klimahuset 2020*. Tilgjengelig fra:
<https://www.nhm.uio.no/utstillinger/klimahuset/klimahuset-arsrapport-2020.pdf>
(Hentet: 27. februar 2023).

Klimahuset (2022) *Årsrapport Klimahuset 2021*. Tilgjengelig fra:
<https://www.nhm.uio.no/utstillinger/klimahuset/ressurser/klimahuset-arsrapport2021.pdf>
(Hentet: 27. februar 2023).

Klimahuset (2023) *Årsrapport Klimahuset 2022..* Tilgjengelig fra:
https://www.nhm.uio.no/utstillinger/klimahuset/arsrapport_klimahuset_2022_org_web_siste.pdf
(Hentet: 4. april 2023).

Lackner, B.C., Mohankumar S.E.P., Damert, M., Petz, D., Meyer, L., Klug, R. og Reiter, B. (2018) Communicating Climate Change in a Museum Setting – A Case Study, i Filho, W.L., Manolas, E., Azul, M.R., Azeiteiro, U.M. og McGhie, H. (red.) *Handbook of Climate Change Communication: Vol 3*. Cham: Springer, s. 225-255.

Madsen, O.J. (2018) Verden forgår, men mennesket består, i Bjerregaard, P. og Kverndokk, K. (red.) *Kollaps – på randen av fremtiden*. Oslo: Dreyers Forlag, s. 85-97.

McGhie, H., Mander, S. og Underhill, R. (2018) Engaging People with Climate Change Through Museums, i Filho, W.L., Manolas, E., Azul, M.R., Azeiteiro, U.M. og McGhie, H. (red.) *Handbook of Climate Change Communication: Vol 3*. Cham: Springer, s. 329-348.

NASA (2023) *Global Warming vs. Climate Change*. Tilgjengelig fra:
<https://climate.nasa.gov/global-warming-vs-climate-change/> (Hentet 14. februar 2023).

Moser, S. (2010) The Devil is in The Detail: Museum Displays and the Creation of Knowledge, *Museum Anthropology*, 33(1), s. 22-32. doi: 10.1111/j.1548-1379.2010.01072.x

Peterson, T.C, Connolley, W.M. og Fleck, J. (2008) The Myth of the 1970s Global Scientific Consensus, *Bulletin of American Meteorological Society*, 89(9), s. 1325-1338.
doi: 10.1175/2008BAMS2370.1

Rees, M. og Filho, W.L. (2018) Disseminating Climate Change: The Role of Museums in Activating the Global Public, i Filho, W.L., Manolas, E., Azul, M.R., Azeiteiro, U.M. og

McGhie, H. (red.) *Handbook of Climate Change Communication: Vol 3*. Cham: Springer, s. 319-328.

Samsø, B.H. (2021) *2070: Alt du lurer på om klimakrisen, og hvordan vi kan komme oss forbi den*. Oslo: Cappelen Damm.

Simonsen, A.S. (2022) Rachel Carson, *Store Norske Leksikon*. Tilgjengelig fra: https://snl.no/Rachel_Carson (Hentet: 3. april 2023).

Stortinget (2021) *Gjørevoll, Olav (1916-1994)* Tilgjengelig fra: https://www.stortinget.no/no/Representanter-og-komiteer/Representantene/Representant/?perid=OLG_E (Hentet: 3 april 2023)

St.meld. 22 (1999-2000) (2000) *Kjelder til kunnskap og oppleving*. Oslo: Kulturdepartementet. Tilgjengelig fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-22-1999-2000/> (Hentet 28. februar 2023).

St.meld. 93 (1971-1972) (1972) *Om Museumssaken*. Oslo: Kirke- og Undervisningsdepartementet. Tilgjengelig fra: https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1971-72&paid=3&wid=e&psid=DIVL1607&pgid=e_0995 (Hentet 28. februar 2023).

Stoknes, P.E. (2017) *Det vi tenker på når vi prøver å ikke tenke på global oppvarming*. Oslo: Tiden Norske Forlag.

Strandgaard, O. (2010) *Museumsboken. Praktisk museologi*. Højbjerg: Forlaget Hikuin.

Sutton, S. og Robinson, C. (2020) Museums and Public Climate Action, *Journal of Museum Education*, 45(1), s. 1-4. doi: 10.1080/10598650.2020.1722513

Thorhauge, S. og Larsen, A.H. (2008) *Museumsgrundbogen: kunsten at læse et museum*. Århus: Systime.

Vetlesen, A.J. og Henriksen, J-O (2022) *Etikk i klimakrisens tid*. Oslo: Res Publica.

Figurer

Figur 1: Klimahuset (2022) *Årsrapport Klimahuset 2021*. Tilgjengelig fra:

<https://www.nhm.uio.no/utstillinger/klimahuset/ressurser/klimahuset-arsrapport2021.pdf>

(Hentet: 27. februar 2023).

Bilder

Bilde 1: Drageid, Kenneth (2023) Fra Klimahuset 10.03.2023.

Bilde 2: Drageid, Kenneth (2023) Fra Klimahuset 10.03.2023.

Bilde 3: Drageid, Kenneth (2023) Fra Klimahuset 10.03.2023.

Bilde 4: Drageid, Kenneth (2023) Fra Klimahuset 10.03.2023.

